

**Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт
з галузей знань і спеціальностей
зі спеціалізації «Страхування»**

ШИФР «СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ»

КОНКУРСНА НАУКОВА РОБОТА

на тему:

**«ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ
СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ УКРАЇНИ
ТА ЙОГО РОЛЬ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
НАСЕЛЕННЯ»**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ.....	6
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ТА ПРОДУКТОВОЇ ПОЛІТИКИ ПРОВІДНИХ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ.....	9
РОЗДІЛ 3 ПРОГНОЗУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЗА МЕТОДОМ «АНАЛІТИЧНОГО ВИРІВНЮВАННЯ».....	20
РОЗДІЛ 4 ФОРМАЛІЗАЦІЯ ВПЛИВУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ЙОГО РОЗВИТКУ.....	25
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32
ДОДАТКИ.....	35

ВСТУП

Страхова галузь України, як і вся її економіка, зазнає нині безпрецедентних змін - політичних, юридичних, економічних, соціальних, технологічних. Важливого значення набуває вироблення стратегії розвитку страхових відносин між дійовими особами ринку - страховиками та страхувальниками. У перших - досягнення надійності та платоспроможності на час їх дії за рахунок розширення страхового поля та точного визначення страхових тарифів. У других - ріст довіри до страховиків.

Саме страхування життя є надійним інструментом примноження коштів і перетворення ймовірних ризиків у вигідне положення для страхувальника і, що не менш важливо, для всієї його родини. З метою надання страхового захисту окремим громадянам та членам їх родин від ризиків смерті, дожиття до закінчення дії договору чи досягнення визначеного договором віку, хвороби, нещасного випадку, а також інших подій, надійним захистом виступає страхування життя.

Галузь страхування життя в усьому світі підтримується державою, оскільки компанії, що працюють у цій сфері, частково беруть на себе соціальний тягар держави, знімають соціальне та психологічне навантаження з бюджету, а також дозволяють вирішити проблеми пенсійного забезпечення громадян.

Страхування життя належить до стратегічно важливої складової страхового захисту населення країни, забезпечує довготермінові інвестиції в економіку, вирішує частину соціальних проблем суспільства, а також поєднує в собі можливість отримання громадянами належного страхового захисту від існуючих ризиків. Створення сприятливих умов для функціонування ринку страхування життя в Україні є надзвичайно важливим питанням, котре вимагає глибокого наукового вивчення та послідовних практичних дій з боку держави, страхових організацій і суспільства в цілому.

Від глибини дослідження сутності страхування життя, його технічної організації та правової основи залежить ефективність страхового захисту громадян країни в цілому, адже саме страхування життя сприяє вирішенню проблем соціального характеру захисту населення.

Вагомий внесок у дослідження засад страхування в цілому та страхування життя зокрема внесли вітчизняні вчені: Т. М. Артюх, В. Д. Базилевич, В. А. Борисова, Н.М. Внукова, О. О. Гаманкова, О. Й. Жабинець, О. М. Залетов, О. Д. Заруба, А. М. Єрмошенко, М. В. Мних, О. В. Огаренко, С. С. Осадець, В. Й. Плиса, М. В. Римар, Т. А. Ротова, В. В. Фурман, К. В. Шелехов, Я. П. Шумелда, а також зарубіжні - Н. Ф. Галагуза, Л. А. Орланюк-Малицька, Ю. В. Панков, Г. І. Фалін, Т. А. Федорова, О. А. Шахов, Р. Т. Юлдашев та інші.

Однак ціла низка питань у сфері страхування життя на теперішній час висвітлена недостатньо і потребує поглибленого дослідження. В сучасних умовах розвитку цього ринку поглибленого дослідження вимагають питання, які висвітлюють досвід діяльності європейських страхових ринків, а також особливої ролі страхування життя в соціально-економічному розвитку країни.

Метою даної роботи є дослідження ринку страхування життя в Україні, його ролі в соціальному захисті громадян та визначення проблем розвитку даного виду страхування на сучасному етапі.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішити такі завдання:

- дослідити сутність та роль страхування життя в соціально-економічному розвитку країни;
- визначити класифікацію видів страхування життя та його функції;
- проаналізувати показники ринку страхування життя та діяльність провідних страхових компаній України зі страхування життя;
- прогнозувати показники страхової діяльності в сфері страхування життя.

Об'єктом дослідження є ринок страхування життя в Україні.

Предмет дослідження - вид страхового продукту - страхування життя та його основні види.

В процесі дослідження використовувався діалектичний метод наукового пізнання, який передбачає виявлення закономірностей, тенденцій і взаємозалежностей функціонування ринку страхування життя. Поставлені в роботі задачі вирішувалися за допомогою системного підходу, методів емпіричного та теоретичного дослідження, методів синтезу та аналізу, динамічних порівнянь, графічного зображення, розрахунково-конструктивного методу - при прогнозуванні страхових виплат і премій та методів формалізації та узагальнення.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти України, закони України, спеціальна література, а також статистичні показники періодичної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ТА ЙОГО РОЛІ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Багатогранний світовий досвід свідчить про існування важливого напрямку захисту громадян від настання раптових, неочікуваних, несприятливих і навіть фатальних подій, яким виступає страхування життя. Страхування життя дозволяє вирішити низку проблем, які пов'язані з втратою засобів до існування, з тимчасовою або повною втратою працездатності; досягненням пенсійного віку, хворобою тощо. Переважна більшість громадян не має можливості самотійно компенсувати такі непередбачені витрати. І саме тоді на допомогу приходять страхові організації, послуги яких дозволяють за порівняно невелику плату у вигляді страхових платежів, що сплачуються упродовж визначеного періоду, розраховувати на відчутну і швидку компенсацію непередбачених вищезазначених витрат.

Послуги зі страхування життя є доступним інструментом, який забезпечує зазначені гарантії, а саме: активізацію нарощення заощаджень населення країни, відшкодування втрат доходів у зв'язку зі втратою здоров'я, смертю члена родини, організацію надання медичної допомоги тощо. З вищевикладеного уже можна зазначити, що страхування життя синтезує страховий захист від існуючих ризиків та можливість заощадження коштів.

Згідно ст. 6 Закону України «Про страхування» № 85/96 від 07.03.1996 р. страхування життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку. Умови договору страхування життя можуть

також передбачати обов'язок страховика здійснити страхову виплату у разі нещасного випадку, що стався із застрахованою особою, та (або) хвороби застрахованої особи. У разі, якщо при настанні страхового випадку передбачено регулярні послідовні довічні страхові виплати (страхування довічної пенсії), обов'язковим є передбачення у договорі страхування ризику смерті застрахованої особи протягом періоду між початком дії договору страхування та першою страховою виплатою з числа довічних страхових виплат. В інших випадках передбачення ризику смерті застрахованої особи є обов'язковим протягом всього строку дії договору страхування життя.

Суб'єктами страхування життя є: страховики, страхувальники, застраховані особи та вигодонабувачі (в разі смерті застрахованої особи).

Страхувальниками можуть бути дієздатні фізичні особи або юридичні особи, застрахованими – фізичні особи з обмеженням або без обмеження віку. Страхувальниками неповнолітніх є батьки, родичі, опікуни або юридичні особи.

Вигодонабувачами страхових сум, в разі смерті застрахованої особи, можуть бути одна або кілька фізичних, юридичних осіб.

Економічний зміст страхування життя розкривається через функції, які воно виконує. Основні функції страхування життя в умовах ринкової економіки наведено в додатку А.

Страхування життя вирізняється від ризикових видів страхування певними особливостями. Зокрема, у договорах страхування життя змінюють своє значення страховий ризик і страховий випадок. При цьому в основі визначення першого лежить непередбачуваність настання страхової події, що особливо характерно для таких ризиків страхування життя, як ризик смерті або втрати працездатності внаслідок нещасного випадку.

Історично первинною формою особового страхування вважається страхування життя на випадок смерті застрахованої особи. З часом коло видів страхування життя розширилось. Основні види страхування життя зображено в додатку Б.

За кількістю осіб, зазначених у договорі, страхування життя поділяють на індивідуальне (одна особа страхується за договором) та групове (колективне), за яким застрахованими є група осіб.

До найбільш поширених видів страхування життя відносяться: змішане страхування, страхування дітей, страхування до шлюбу, страхування додаткової пенсії.

Створення сприятливих умов для функціонування ринку страхування життя в Україні є надзвичайно важливим питанням, котре вимагає глибокого наукового вивчення та послідовних практичних дій з боку держави, страхових організацій і суспільства в цілому. Тривала економічна криза в Україні призвела до різкого падіння рівня життя більшості населення, тому не дивно, що послуги зі страхування життя в нашій країні не набули достатнього поширення. Адже страхування життя тісно пов'язане з рівнем життя в країні, має безпосередній вплив на рівень розвитку людського капіталу, за яким Україна значно поступається розвиненим країнам. Це проявляється у:

- низькій якості життя (за індексом якості життя у 2016 р. наша країна посідала 66 місце, значення індексу охорони здоров'я становило 55);
- недостатньому фінансуванні людського розвитку за рахунок усіх джерел (держави, домогосподарств та підприємств). Видатки на охорону здоров'я в Україні у 2016 р. зменшилися до 3,3 % ВВП; видатки на освіту у 2016 р. знизилися до 5,9 % .
- втраті позицій у розвитку людського потенціалу країни (у 2016 р. порівняно із 2015 р. Україна перемістилася з 55-го на 84-е місце за розвитком людського потенціалу згідно «Звіту ООН про людський розвиток - 2016»).

Сучасний період розвитку України характеризується прагненням досягти глибоких і якісних перетворень економіки і її соціальної переорієнтації, посилити вплив фінансової політики в рішенні головних завдань стратегії економічного і соціального розвитку держави. Критерієм прогресивності зрушень може стати розвиток ринку страхування життя.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗА ОСНОВНИМИ ПОКАЗНИКАМИ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Для ефективної оцінки стану ринку страхування життя в Україні проведемо його аналіз. Розглянемо основні тенденції розвитку ринку страхування життя в Україні.

Таблиця 2.1 - Показники розвитку ринку страхування життя України за 2012 - 2016 рр.

Показники	Рік				
	2012	2013	2014	2015	2016
Загальна кількість СК, од.	414	407	382	361	310
в т.ч. СК «non-life»	352	345	325	312	271
в т.ч. СК «life»	62	62	57	49	39
Кількість укладених договорів, од.	178 156 810	185 280 416	134 713 208	202 429 341	179 471 238
в т.ч. зі страхування життя, од.	2 473 413	3 481 618	1 270 405	1 495 216	1 346 668
Валові страхові премії, млн. грн.	21 508,2	28 661,9	26 767,3	29 736,0	35 170,3
в т.ч. зі страхування життя, млн. грн.	1 809,5	2 476,7	2 159,8	2 186,6	2 756,1
частка страхування життя, %	8,4	8,6	8,1	7,4	7,8
Валові страхові виплати, млн. грн.	5 151,0	4 651,8	5 065,4	8 100,5	8 839,5
в т.ч. зі страхування життя, млн. грн.	82,1	149,2	239,2	491,6	418,3
частка страхування життя, %	1,6	3,2	4,7	6,1	4,7
Рівень виплат по договорам страхування життя, %	4,5	6,0	11,1	22,5	15,2
Страхові резерви, млн. грн.	12 577,6	14 435,7	15 828,0	18 376,3	20 936,7
в т.ч. зі страхування життя, млн. грн.	3 222,6	3 845,8	5 306,0	6 889,3	7 828,2
частка страхування життя, %	25,6	26,6	33,5	37,5	37,4
Статутний капітал, млн. грн.	14 654,0	15 377,2	15 154,0	14 490,7	12 783,8

Продовження таблиці 2.1

в т.ч. статутний капітал страховиків зі страхування життя, млн. грн.	1 539,6	1 712,7	1 910,8	1 505,8	1 420,3
Загальні активи страховиків (згідно з формою 1 (П(С)БО 2))	56 224,7	66 387,5	70 261,2	60 729,1	56 075,6
в т.ч. зі страхування життя, млн. грн.	6 010,7	7 029,2	9 312,0	10 184,5	10 946,9

За даними Нацкомфінпослуг, кількість страхових компаній становила на кінець 2016 року 310 одиниць, відбулося її зменшення на 104 одиниці. Аналогічною є ситуація для страхових компаній «life». Їх кількість зменшилась з 62 од. у 2012 році до 39 од. у 2016 році, тобто майже в половину (рис. 2.1). Проте не дивлячись на велику кількість страхових компаній, страховий ринок недостатньо розвинений.

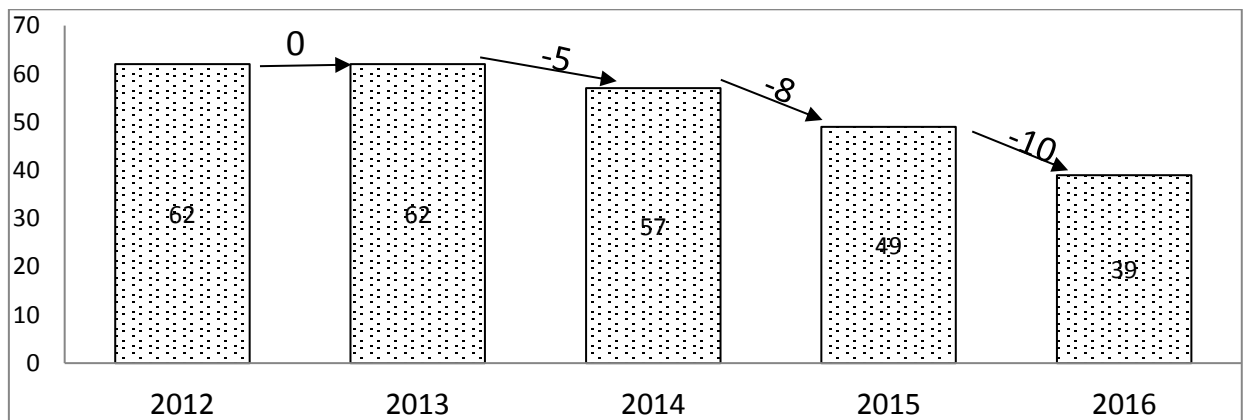

Рисунок 2.1 - Кількість страхових компаній зі страхування життя в 2012-2016 роках

Найбільше скорочення відбулося в 2016 році на 10 компаній, при цьому компанії, що виходили з ринку - це компанії, що майже не надавали послуги зі страхування життя та не мали відповідного страхового портфелю, тому скорочення компаній є необхідним та позитивним явищем для українського ринку страхування.

У 2012 р. на компанії, що здійснювали страхування життя припадало

15% загальної кількості страховиків, а у 2013 році - 15,23 %. Проте в наступні роки ця кількість має тенденцію до зменшення і в 2016 р. становить вже 12,58 % від загальної кількості.

Для повноцінної оцінки рівня розвитку страхування життя в Україні необхідно проаналізувати динаміку страхових премій та виплат зі страхування життя, а також та рівень страхових виплат.

У діаграмі 2.2 розглянемо динаміку надходжень чистих страхових премій. В даній роботі не розглядаємо валові страхові премії, оскільки в Україні частка страхування життя на перестрахування віддається не більше ніж 0,03%.

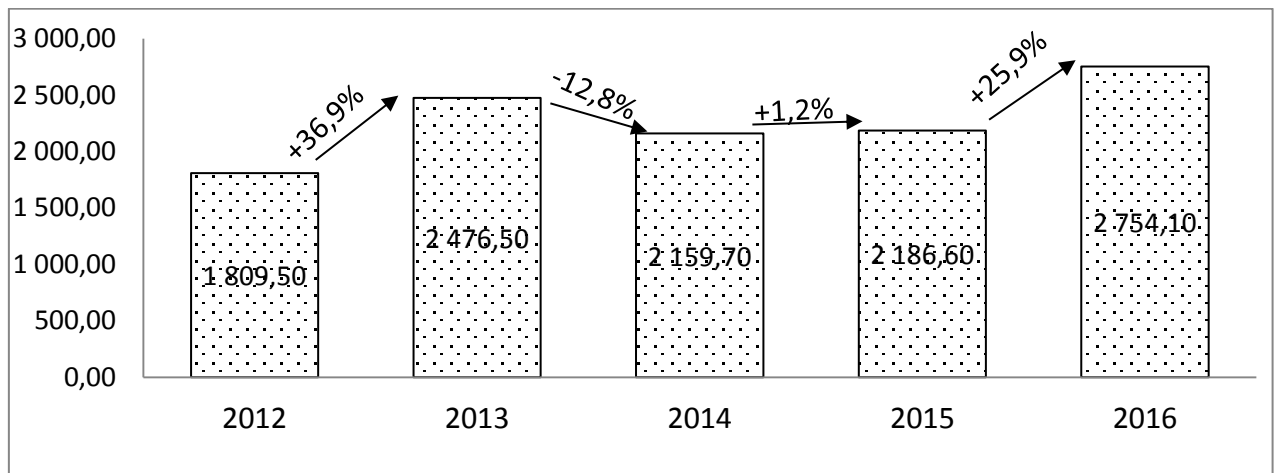

Рисунок 2.2 - Динаміка надходжень чистих страхових премій з страхування життя за 2012-2016 роки, млн. грн.

Характер надходжень чистих страхових премій неоднозначний, втім можемо простежити тенденції. Зростання страхових премій в 2013 році на 36,9% характеризується поживавленням страхового ринку життя та збільшенням кількості застрахованих осіб. При цьому, внаслідок політичної та економічної кризи у 2014 році відбулося скорочення кількості застрахованих на 0,7%, при цьому страхові премії скоротилися на 12,8%. Початок 2015 року характеризується стабілізацією ринку страхування життя, вдалося зупинити його падіння та збільшити розміри надходжень страхових

премій на 1,2%. У 2016 році значне зростання страхових премій пов'язане не із збільшенням частки страхового ринку, а лише збільшенням величини страхових платежів, що дозволило забезпечити зростання страхових премій до 25,9% в порівнянні з 2015 роком.

Розглядаючи структуру чистих страхових премій, можна дійти висновку, що найбільшу частку становлять внески від фізичних осіб - на кінець 2016 року 96%. До того ж відбулося зростання частки страхових платежів від фізичних осіб на 4% або 969,3 млн. грн..

Таблиця 2.2 - Структура страхових премій зі страхування життя за 2012 - 2016 рр., млн. грн.

Показник	Рік					Відхилення (+,-)
	2012	2013	2014	2015	2016	
Чисті страхові премії	1809,5	2476,5	2159,7	2186,6	2754,1	944,6
в т.ч. фізичних осіб	1667,6	2337,4	2040,4	2067,1	2636,9	969,3
Частка фізичних осіб, %	92,2	94,4	94,5	94,5	95,7	3,6
в т.ч. юридичних осіб	141,9	139,3	119,4	119,5	119,2	-22,7
Частка юридичних осіб, %	7,8	5,6	5,5	5,5	4,3	-3,6

Страхові виплати за страхуванням життя є орієнтиром його розвитку та платоспроможності страховиків. Розглянемо динаміку чистих страхових виплат (рис 2.3).

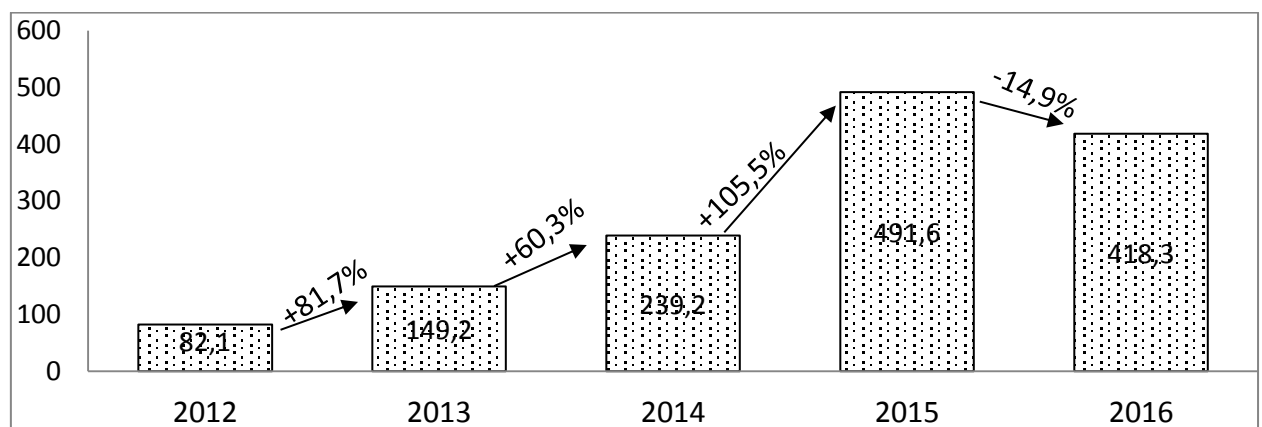

Рисунок 2.3 - Динаміка чистих страхових виплат за 2012-2016 роки, млн. грн.

В 2015 році страхові виплати зросли на 105,5% у порівнянні з 2014 роком та становить 491,6 млн. грн. в загальній структурі становить найбільше значення протягом досліджуваного періоду - 6,5% . В 2013 році зростання страхових премій відбулося на 81,7% та становить 149,2 млн. грн. При цьому вже в 2014 році зростання становило вже 60,3% в загальній структурі страхових виплат становить 4,9%.

У 2016 році зменшення страхових виплат на 14,9% спричинене зменшенням кількості застрахованих осіб, в загальній структурі займає близько 4,9% та становить 418,3 млн. грн.

Для повного аналізу розглянемо структуру страхових виплат в чистих страхових преміях на рис. 2.4.

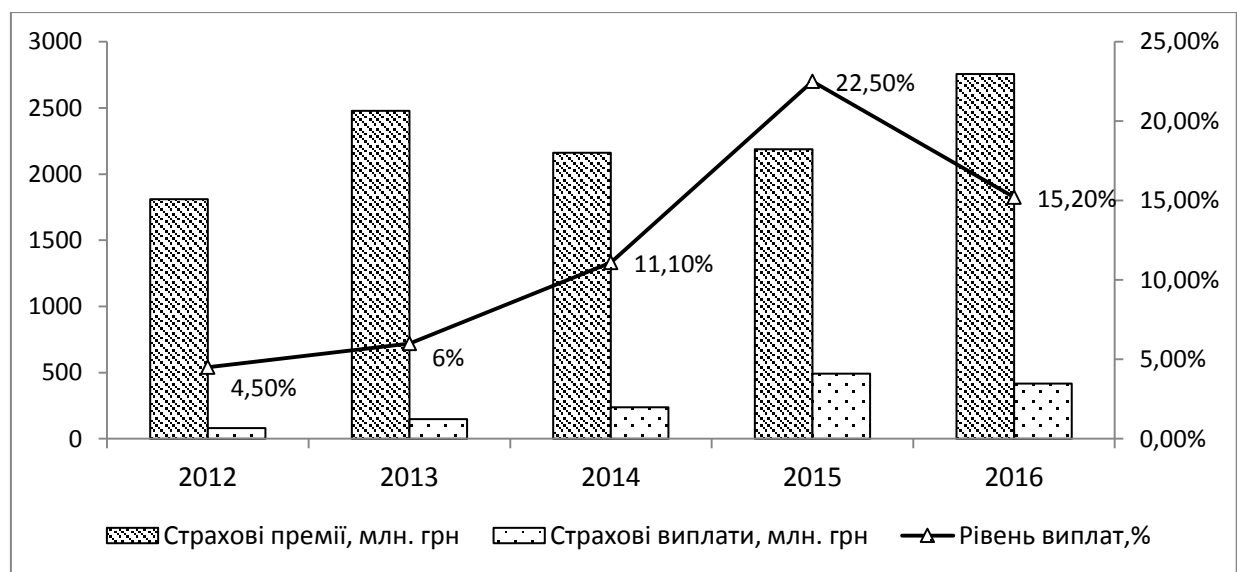

Рисунок 2.4 - Рівень страхових виплат зі страхування життя за 2012-2016 роки, %

Дані діаграми 2.4 свідчать про нерівномірність страхових премій та виплат.

В 2012 році частка страхових виплат від надходжень страхових премій становила найменшу частину 4,5%. При цьому із року в рік відбувалося зростання, особливо в 2015 році до 22,5%. Однак, вже в 2016 році вдалося зменшити рівень страхових виплат до 15,2%, зокрема завдяки збільшенню

надходжень страхових премій. Загалом зростання страхових виплат було спричинене головним чином через розірвання контрактів та закінченням строку більшості страхових контрактів, зокрема в 2014 та 2015 році.

Страховання життя є особливим видом страхування оскільки є накопичувальним та страхове відшкодування виплачується гарантовано, що є джерелом заощадження та накопичення капіталу.

На рис. 2.5 розглянемо структуру надходжень страхових премій за продуктами страхування життя.

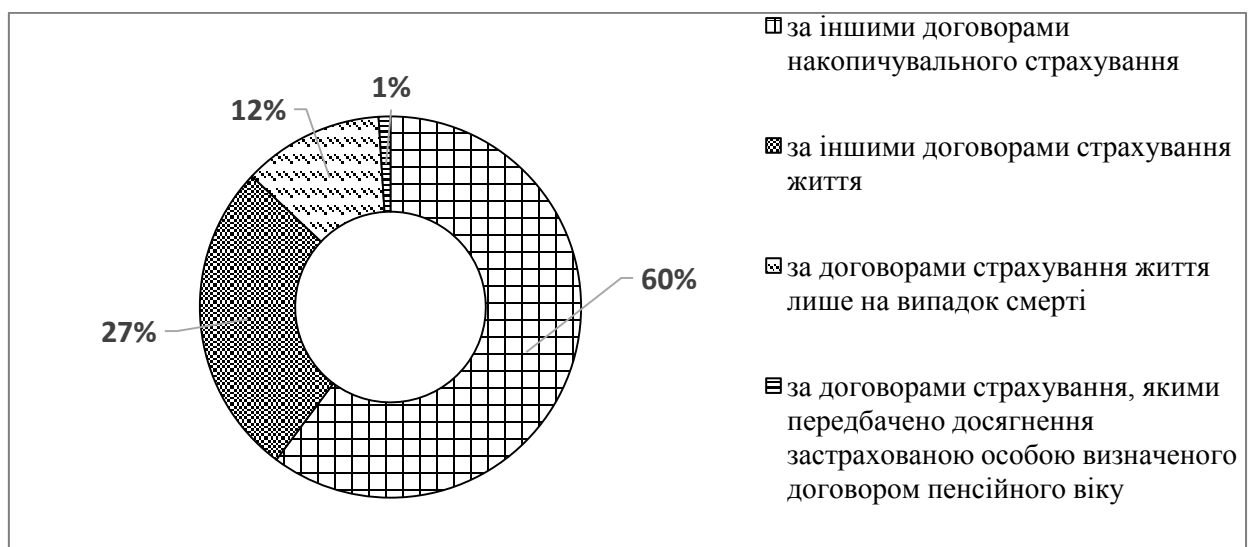

Рисунок 2.5 - Структура чистих страхових премій зі страхування життя станом на 31.12.2016 рік

Згідно даних діаграми 2.5 найпопулярнішим продуктом є продукти із серії накопичувального страхування, що складає 60% усіх зібраних чистих премій, 27% припадає на інші договори страхування життя, 12% займають договори страхування життя на випадок смерті, та 1% договори, які передбачають досягнення певного віку.

Діаграма 2.6 характеризує кількість застрахованих осіб із страхування життя. У 2013 році відбулося зростання кількості застрахованих в порівнянні з 2012 роком на 11,7%. В 2014 році не відбулося особливих змін, а в 2015 році зросла кількість застрахованих на 6,9%.

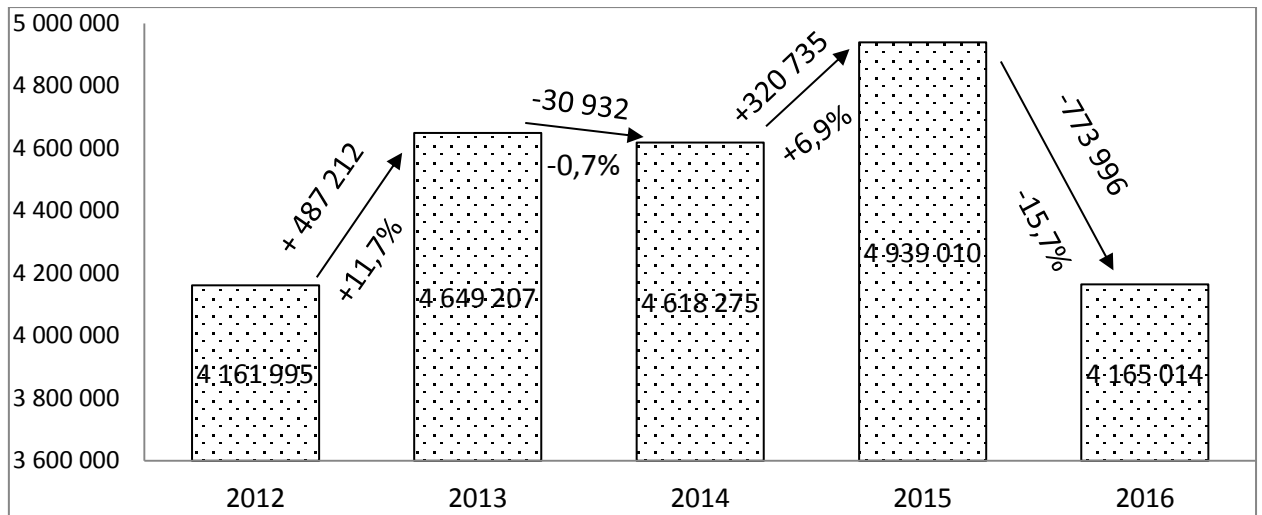

Рисунок 2.6 - Кількість застрахованих зі страхування життя
за 2012-2016 роки

Характерною особливістю 2016 року є зменшення кількості застрахованих в порівнянні з 2015 роком, особливістю є повернення показника до 2012 року на стагнацією ринку страхування життя.

Таблиця 2.3 - Кількість укладених договорів за видами страхування життя за 2012-2016 рр.

Назва показника	2012	2013	2014	2015	2016
Усього	2 473 413	3 481 618	1 270 405	1 495 216	1 346 668
За договорами страхування довічної пенсії, страхування ризику настання інвалідності або смерті учасника недержавного пенсійного фонду	69	58	76	0	0
За договорами страхування, якими передбачено досягнення застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку	1 175	1 145	981	82	868
За іншими договорами накопичувального страхування	63 254	81 505	161 278	796 851	323 862
За договорами страхування життя лише на випадок смерті	20 896	34 678	68 924	62 652	66 814
За іншими договорами страхування життя	2 388 019	3 364 232	1 039 146	635 631	955 124

Частка ринку в середньому за аналізований період із страхування життя складає близько 10,1%, що є незначним рівнем в порівнянні із країнами Європи, де рівень складає більше від 30% до 60%.

Важливим показником розвитку страхового ринку є його концентрація. Отже, нижче розглянемо динаміку концентрації страхового ринку “life” за період з 2012 по 2016 роки (табл. 4).

Таблиця 2.4 - Концентрація ринку страхування життя України за 2012 - 2016 рр., %

Вид страхування	Значення показників по роках				
	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість СК «life»	62	62	57	49	39
Топ - 3					
Страхування «Life»	44	51,7	44,8	42,8	43,0
Топ - 10					
Страхування «Life»	90,4	90,9	91,2	87,9	89,4
Топ - 50					
Страхування «Life»	100	100	100	100	100

Можна констатувати, що протягом всього досліджуваного періоду більшу частку ринку страхування життя (від 90,4% у 2012 р. та 89,4 % у 2016 р.) утримують 10 страхових компаній, причому на перші три з них припадає питома вага всіх надходжень валових премій - 43,0% у 2016 році. Варто відмітити, що найбільшого значення показник набув у 2013 році - 51,7%.

Важливим показником для виміру конкуренції на ринку є індекс Герфіндаля - Гіршмана.

Таблиця 2.5 - Показник Герфіндаля - Гіршмана за 2012 - 2016 рр.

Вид страхування	Рік				
	2012	2013	2014	2015	2016
Страхування «Life»	1036,48	1222,15	1042,55	982,98	1079,59

Розраховані показники Герфіндаля - Гіршмана за 2012 - 2016 роки вказують на те, що в період з 2012 по 2016 роки страховий ринок характеризується середньою концентрацією на ринку. Найбільшого значення

даний показник набуває у 2013 році і становить 1222,15. В період 2015 року значення показника зменшилось до 982,98, що свідчить про те, що ринок є неконцентрованим, тобто ринок на якому в міру присутня конкуренція.

Отже, можемо бачити, що загалом ринок страхування життя зосереджений серед 10-ти страхових компаній, тому розглянемо їх детальніше.

Згідно з рейтингом ТОП - 10 компаній страхування життя (табл. 2.6) за критерієм обсягу страхових премій провідні місця протягом досліджуваного періоду займали наступні страховики: Мет Лайф - 30% від всіх премій, ТАС - 14% та Уніка Життя - 13% у 2016 році. Варто зазначити, що останні три роки раніше зазначені компанії були незмінними лідерами на ринку страхування життя і їх першість змінювалась лише в середині групи. В 2012 та 2013 році замість ТАС до лідерів на рику входила Аска Життя й мала 24% від премій.

Таблиця 2.6 - Топ-10 страхових компаній України за 2016 рік

Місце в ТОП-10	Страхові премії		Страхові резерви		Інвестиційний дохід	
	СК	тис. грн.	СК	тис. грн.	СК	тис. грн.
1	«Метлайф»	621 024	«ГРАВЕ Україна “life”»	2 240 218	«Метлайф»	171 527
2	«ТАС»	285 857	«Метлайф»	1 473 461	«ТАС»	122 636
3	«УНІКА життя»	279 659	«ТАС»	1 451 795	«PZU Україна “life”»	54 390
4	«ГРАВЕ Україна “life”»	252 581	«PZU Україна “life”»	532 890	«УНІКА життя»	23 694
5	«PZU Україна “life”»	239 521	«УНІКА життя»	458 781	«КНЯЖА ЛАЙФ»	17 866
6	«АСКА-життя»	180 837	«КНЯЖА ЛАЙФ»	270 760	«АСКА-життя»	16 775
7	«КЛАССИК страхування життя»	87 836	«АСКА-життя»	141 653	«КД-життя»	13 111
8	«КНЯЖА ЛАЙФ»	85 799	«КД-життя»	135 552	«КЛАССИК страхування життя»	4 138
9	«АХА – страхування життя»	39 778	«КЛАССИК страхування життя»	47 847	«ТЕКОМжиття»	1 761
10	«КД-життя»	24 442	«ТЕКОМ-життя»	16 776	«ІНГО Україна життя»	629

В Україні практично усі компанії-лідери зі страхування життя знаходяться у сфері контролю великих світових компаній. Наприклад, компанія Aliso AIG Life має американський капітал, СК «Граве Україна», СК «Уніка Життя», ЕККО (life), «Юпітер страхування життя Іншуранс Груп та VAB Життя - австрійський, УСК «Дженерал Гарант Страхування життя» - італійський, СК «Форт Страхування Життя Україна» - голландський, СК «Ренесанс Життя», СК «ІНГО Україна-Життя та СК «ПРОСТО-страхування. Життя та пенсія» - російський, СК «ПЗУ Україна страхування життя» - польський, СК «Оранта-Життя» - казахський, SEB Life Ukraine - шведський.

Розглянемо діяльність трьох провідних страхових компаній зі страхування життя.

Особливої уваги в цьому переліку заслуговує досвід страхової компанії «ТАС». Дана компанія викликає інтерес через низку факторів: СК «ТАС» є однією з найуспішніших компаній на ринку страхування життя в Україні згідно з даними звіту компанії за 2016 рік; ця компанія характеризується участю виключно українського капіталу, що вирізняє її серед найбільших компаній у сфері страхування життя; СК «ТАС» працює на ринку страхування життя з 1998 року, що дає змогу говорити про її стабільність, гнучку адаптивність до кризових явищ і процесів дестабілізуючого характеру, а також про багатий досвід за цим напрямом страхування.

Нині СК «ТАС» надає широкий спектр страхових продуктів у сфері страхування життя, які характеризуються гнучкістю та зручністю використання для споживачів, охоплюючи різні верстви населення та, відповідно, їх потреби до умов, що склалися. Більш детальну інформацію про перелік страхових послуг, які надає СК «ТАС», та їх специфікації можна знайти у додатку В.

MetLife, Inc. є однією з найбільших світових компаній страхування життя, яка представлена на ринку з 1868 року і вже біля 150 років утримує провідні позиції в сфері страхування життя. MetLife, Inc. представлена на ринках США, Японії, Латинської Америки, Азії, Європи та Близького Сходу.

ПрАТ «МетЛайф» входить до складу провідної світової корпорації MetLife, Inc. В Україні компанію було зареєстровано 16 липня 2002 року.

ПрАТ «МетЛайф» посідає за такими показниками як: страхові платежі, кількість застрахованих осіб, кількість договорів з накопичувального страхування життя станом на 30.06.2017 року. Компанія демонструє швидкі темпи зростання за цими показниками, а також посідає друге місце за структурою активів, рівнем страхових виплат та страхових резервів.

ПрАТ «МетЛайф» пропонує понад 30 страхових програм, включаючи накопичувальне страхування життя, страхування від нещасного випадку, страхування здоров'я і корпоративне страхування (додаток Г).

Ретельно продумана стратегія розвитку бізнесу, професійна робота кваліфікованих спеціалістів та використання найкращих світових практик дозволили компанії стати одним з флагманів українського ринку страхування життя.

Страхова компанія «PZU Україна Страхування життя», входить до складу PZU - найбільшої страховій групи Польщі, пропонує широку низку програм зі страхування життя (додаток Д), які в залежності від їхнього призначення поділяються на три основні види: накопичувальне, пенсійне та ризикове, та які в змозі захистити будь-яку людину від прикрих несподіванок долі. Водночас, ці програми можуть стати запорукою благополуччя та достойного життя у майбутньому.

Провівши аналіз розвитку страхового ринку України за останні роки можна зробити висновок, що економічна криза 2014-2015 років також вплинула і на ринок страхування. З року в рік ми бачимо скорочення кількості страхових компаній що здійснюють страхування життя. Відсутність єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг в державі, нестабільність економічної ситуації в державі та низький рівень довіри до страховиків серед населення негативно впливає на розвиток страхування в Україні.

РОЗДІЛ 3

ПРОГНОЗУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЗА МЕТОДОМ «АНАЛІТИЧНОГО ВИРІВНЮВАННЯ»

З метою виявлення потенціалу ринку страхування життя, ми вважаємо за доцільне провести прогнозування за такими показниками як страхові платежі та виплати.

Одним із поширених методів моделювання є економіко-математичний метод «Аналітичного вирівнювання динамічних рядів», за допомогою якого економісти та фінансисти можуть розрахувати плановий та прогнозний показник рядів динаміки. Розглянемо методику вирівнювання динамічного ряду на прикладі надходжень чистих страхових платежів та виплат зі страхування життя (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 - Динаміка чистих страхових платежів та виплат страховиків України у період 2008-2016 рр., млн. грн.

Показник	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Страхові премії	1095,3	826,9	905,9	1346,3	1809,5	2476,7	2159,8	2187	2756
Страхові виплати	37,7	62,7	48,4	65,7	82,1	149,2	239,2	492	418,3

При вирішуванні рядів динаміки чистих страхових платежів та виплат найпридатнішою лінією може бути пряма, рівняння якої має такий вигляд:

$$Y_t = a + bt$$

Де y_t - вирівняні рівні динамічного ряду (вирівняні середні чисті платежі та виплати у кожному році), грн.;

a - вирівняні середні чисті платежі та виплати у нульовому році (при умові, що $t=0$), грн.;

b - середній щорічний приріст чистих платежів і виплат, грн.;

t - відрізки, або моменти, часу (порядковий номер року, який набуває значень 1,2,3, і т.д.).

Завдання полягає в тому, щоб у наведеному рівнянні знайти невідомі параметри "а" і "b", які задовольняють вимоги способу найменших квадратів, тобто найближчі до фактичних даних.

Оскільки невідомих параметрів два, то складають систему двох рівнянь:

$$\begin{aligned} na + b \sum t &= \sum y \\ a \sum t + b \sum t^2 &= \sum ty \end{aligned}$$

де n - кількість років у досліджуваному періоді.

Після вирішення системи рівнянь параметри прямої дорівнюватимуть:

$$a = \frac{\sum y}{n}; \quad b = \frac{\sum ty}{\sum t^2}$$

Методику вирівнювання динаміки чистих страхових платежів за рівнянням прямої наведено в додатку Е.

Здійснивши розрахунки за даними таблиці, знаходимо параметри "а" і "b":

$$\begin{aligned} a &= \frac{\sum y}{n} = \frac{15\,563,1}{9} = 1\,729,2 \\ b &= \frac{\sum ty}{\sum t^2} = \frac{14\,360,5}{60} = 239,3 \end{aligned}$$

Обчислені значення параметрів "а" і "b" дають можливість побудувати рівняння прямої:

$$y_t = 1729,2 + 239,3t.$$

Оскільки величина параметра "b" в рівнянні прямої показує середню величину абсолютного приросту вирівняного ряду динаміки, за даними

рівняння обсяг чистих страхових платежів в даному дослідженні зростає в середньому на 239,3 млн. грн. щорічно.

Підставляючи в отримане рівняння відповідні значення "t", знайдемо вирівняні рівні " $Y_{\text{теор}}$ " (див. відповідну графу табл. Е.2 додатку). Результати проведеного аналітичного вирівнювання ряду динаміки чистих страхових платежів за 2008-2016 роки і фактичні дані подані на рис. 3.1.

За аналогічною методикою здійснено вирівнювання динамічного ряду показників чистих страхових виплат страхування життя (Додаток Е).

Здійснивши розрахунки за даними додатку Е.2, рівняння, яке характеризує тенденцію динаміки чистих страхових виплат, має вигляд:

$$Y_t = 177,2 + 54,57t$$

Воно показує, що обсяг чистих страхових виплат в досліджуваному періоді зростає в середньому на 54,6 млн. грн. в рік. Значення вихідних фактичних і розрахункових даних, отриманих за наведені рівнянням зображено на рис. 3.2.

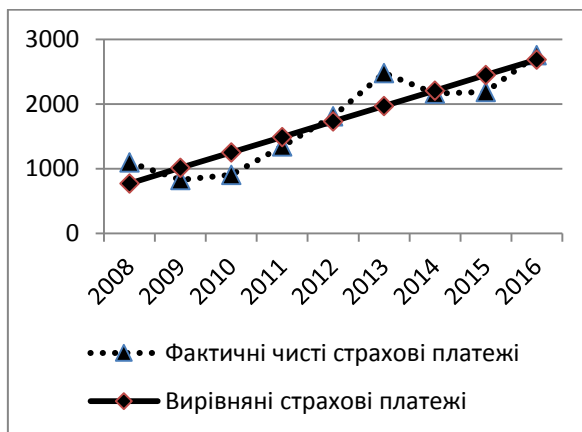

Рисунок 3.1 - Динаміка надходжень чистих страхових платежів, 2008-2016 рр.

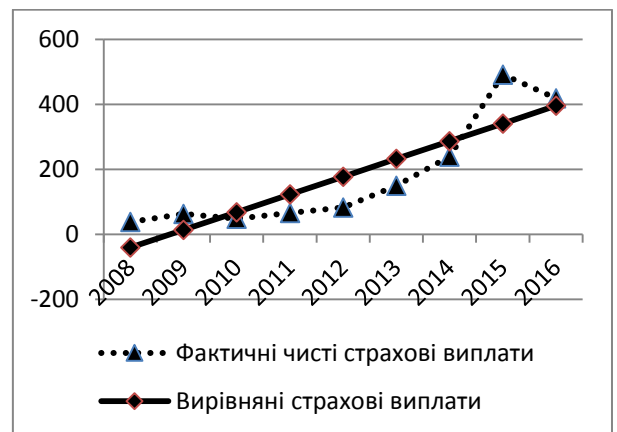

Рисунок 3.2 - Динаміка чистих страхових виплат, 2008-2016 рр.

Середнє квадратичне відхилення (помилка) рівняння регресії, яка обчислюється при оцінці отриманої змінної за рівнянням, визначається

відхиленням теоретичних значень залежної змінної величини від фактичних значень цієї величини, за формулою:

$$\sigma_{\hat{y}_x} = \sqrt{\frac{\sum (y - \hat{y}_x)^2}{n}}$$

де σ_y - середнє квадратичне відхилення (помилка) рівняння, грн.;

y_t - фактичні значення змінної результативної ознаки, грн.;

y_x - теоретичні значення змінної результативної ознаки, обчислені за рівнянням регресії, грн.;

n - кількість спостережень у досліджуваному періоді (років).

Щоб мати таку можливість порівняння в досліджуваних статистичних вибіркових сукупностях обчислюється коефіцієнт варіації, який є відносною величиною і являє собою відношення середнього квадратичного відхилення (помилки) до середньої арифметичної, виражене у відсотках. Обчислюється коефіцієнт варіації за формулою:

$$V_{\hat{y}_x} = \frac{\sigma_{\hat{y}_x}}{\bar{y}} \times 100$$

де v_y - коефіцієнт варіації, будучи відносною величиною, коефіцієнти варіації можуть співставляти не лише однойменних, але і різних за змістом результативних показників.

Таким чином, технічно вирівнювання зводиться до заміни фактичних рівнів такими, які в середньому менше всього відхиляються від фактичних, але мають вираз. Параметри рівнянь, отримані аналітичним вирівнюванням динамічних рядів досліджуваних показників, які характеризують діяльність страхових компаній вибіркової сукупності за період 2008-2016 роки (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 - Параметри аналітичного вирівнювання динамічних рядів обсягу чистих платежів і виплат на страховому ринку життя, млн. грн.

Показник	Параметри рівнянь аналітичного вирівнювання, млн. грн	Середні квадратичні відхилення теоретичних значень від фактичних, млн.грн	Коеф варіації,%
Чисті платежі	$Y_{\text{теор.}} = 1729,23 + 239,34 \cdot t$	262,0	15,15
Чисті виплати	$Y_{\text{теор.}} = 177,21 + 54,57 \cdot t$	77,1	43,54

Якщо виходити з припущення, що закономірності, відбиті в рівняннях аналітичного вирівнювання збережуться і на певний відрізок часу в майбутньому, то підставляючи в отримані рівняння значення часових точок за межами досліджуваного ряду, отримаємо прогностні значення показників на певний відрізок часу в майбутньому (рис. 3.3).

Рисунок 3.3 - Розрахунковий прогноз страхових премій та виплат зі страхування життя, млн. грн.

В результаті бачимо, що при незміні зовнішніх факторів та за певних умов надходження страхових платежів та страхові виплати будуть зростати в найближчі 3 роки.

Перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні залежатимуть від подальшого удосконалення законодавчої бази, що регулює не тільки сферу страхування, а і загалом всі види діяльності та їх впливу на страхування, а також від створення сприятливої системи функціонування інституту страхових посередників, покращення страхової культури та підвищення довіри до страховиків.

РОЗДІЛ 4

ФОРМАЛІЗАЦІЯ ВПЛИВУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ НАПРЯМІВ ЙОГО РОЗВИТКУ

Ринок страхових послуг відіграє значну роль в економіці будь-якої держави, забезпечуючи формування фондів грошових коштів, достатніх для покриття результатів настання несприятливих подій, і тим самим знижуючи ризики функціонування економічних суб'єктів. Страховий ринок дозволяє акумулювати величезні довгострокові інвестиційні ресурси, залучаючи кошти через пенсійні програми і програми страхування життя. Розширення страхового бізнесу створює робочі місця, активізує впровадження інновацій, стимулює стійкість економіки та пом'якшує наслідки глобальних ризиків. Особливого значення набуває розвиток ринку страхування життя, який для багатьох розвинутих країн є фактором соціально-економічного розвитку, підвищення рівня життя населення, вирішення інших макроекономічних проблем.

В умовах розбудови соціально-орієнтованої економіки, де найбільш ефективним та потенційним фактором виробництва є людський капітал, а основною метою функціонування економіки стає повноцінний розвиток людського суспільства, все більшого значення набуває питання захисту здоров'я і життя людини, підтримання умов нормальної життєдіяльності.

На жаль, в Україні соціальній складовій економічного розвитку приділяється недостатньо уваги, що призводить до зниження життєвого рівня населення та уповільнення темпів економічного зростання. Ефективним рішенням цієї проблеми може стати повноцінна система страхування життя, яка дасть змогу захистити особу або її родину від економічної дестабілізації внаслідок смерті страхувальника та створить підґрунтя для повноцінної життєдіяльності кожної людини у разі дожиття до обумовленого у страховому договорі віку. Проте для досягнення максимальної ефективності від реалізації

цього страхового продукту необхідно провести його комплексне дослідження, визначити заходи для поширення страхування життя для пересічних громадян.

Страхування життя в країнах з розвинутою економікою є надійним джерелом інвестиційних надходжень і займає від 30 до 60 % на ринку страхових послуг. Страхування життя в США та передових країнах Західної Європи має багаторічну історію. Наявність страхових полісів у населення є одним з чинників його добробуту і надає людям упевненості у завтрашньому дні. При цьому людина покладається виключно на власні сили для забезпечення свого майбутнього.

Зниження рівня розвитку людського потенціалу в Україні призводить до негативних соціально-економічних наслідків, які також впливають на розвиток страхування життя:

1. Масштабна депопуляція населення. За різними оцінками від 2 до 7 млн. українців здійснюють трудову діяльність закордоном.

2. Нераціональна демографічна структура населення, що веде до збільшення питомої ваги осіб у віці 60 років і старше (понад 20 % населення) і зменшення питомої ваги осіб у віці, молодшому за працездатний.

3. Зменшення кількості народжених у нашій країні в розрахунку на 1000 населення відповідно з 9,6 до 9,4 осіб за 2005-2016 рр. при невисокому сумарному коефіцієнті народжуваності (1,2) та значній територіальній диференціації цих показників.

4. Збільшення рівня смертності населення, яка у січні-червні 2017 р. досягла 16,7 ‰ проти 15,3 ‰ у 2010 р., що зумовлено демографічним старінням населення, недостатньо високим рівнем розвитку системи охорони здоров'я та відповідною якістю медичних послуг, наслідками чорнобильської катастрофи тощо.

5. Низький рівень оплати праці, яка у 2016 р. в Україні складала 0,8 євро за годину проти 5 євро в Польщі і 30 євро у Німеччині і Франції, що є одним з визначальних чинників низької платоспроможності населення, неможливості

робити заощадження, а розвиток страхування життя можливий тільки при зростанні заощаджень населення.

Гальмом у розвитку ринку страхування життя в Україні є також те, що капіталізація та стан фінансових ресурсів переважної більшості страхових компаній є незадовільним і не забезпечує їх конкурентоспроможності навіть на внутрішньому ринку (Додаток Є). Обмежені обсяги та недосконала структура фінансових накопичень більшості страховиків перешкоджають перетворенню їх на дієвий інститут соціального захисту населення та інвестування української економіки. Серед гальмуючих факторів слід також виділити обмеженість інвестиційної діяльності страховиків.

Таблиця 4.1 – Макроекономічні показники України за 2010-2016 рр.

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ВВП, млрд. грн	1 082,6	1 316,6	1 408,9	1 454,9	1 566,7	1 979,5	2 383,2
ВВП на душу населення, грн	23 600,4	28 813,9	30 912,5	31 988,7	35 834,0	46 210,2	55 853,5
Індекс споживчих цін	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	148,7	113,8
Чисельність населення, млн. чол.	45,8	45,7	45,6	45,5	45,3	45,2	45,0
Рівень безробіття, %	8,8	8,6	8,1	7,7	9,7	9,5	9,7
Індекс інфляції	109,1	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4
Доходи населення, млрд. грн	1 101,2	1 251,0	1 407,2	1 478,1	1 516,8	1 735,9	2 002,4
Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників, грн	2 239,0	2 633,0	3 025,0	3 234,0	3 476,0	4 195,0	5 183,0
Заощадження населення, млн. грн	156 358,0	123 123,0	147 280,0	116 266,0	83 320,0	6 200,0	-
Прибутковість підприємств, млн. грн	89555,1	181102,4	123238,1	42981,5	-690001,0	-521487,5	-29771,1

Україна 5 країна у Європі за чисельністю населення. При цьому в країнах ЄС на страхування життя припадає до 70 % страхових премій, в той час коли в Україні ця цифра не досягає навіть 10%. Високий індекс інфляції - 12,4 та рівень безробіття - 9,7 (табл.4.1) не є характерними для європейського ринку

страхування. Адже за таких показників ринок взагалі завмирає. Україна перебуває у стані перебудови соціального захисту населення. Життєвий рівень в Україні є одним із найнижчих у Європі. За оцінками експертів, майже 70% населення проживає за межею бідності. Стара система соціального захисту незахищених верств населення зруйнована, проте нова в умовах дії ринкових регуляторів недобудована. Частково питання подолання бідності та соціального захисту населення вирішуються шляхом страхування життя, медичного страхування, обов'язкового загальнодержавного страхування від нещасних випадків чи професійних захворювань, а також страхування інших ризиків фізичних осіб.

З табл. 4.1 можна спостерігати чітку тенденцію до зростання рівня середньої заробітної плати з 2239 грн. у 2010 році до 5183 грн. у 2016 році, або на 231 %. Розмір середньої пенсії зріс з 1180,22 грн. у 2010 році до 1886,80 грн. у 2016 році, тобто на 160 %. Отже, можна стверджувати, що зростання зарплат відбувається з більшим темпом порівняно зі зростанням пенсій. Зростання доходів громадян можна було б вважати за позитивну тенденцію при сталості рівня цін у державі, а при відповідному темпі інфляції зростання доходів є вимушеною мірою для забезпечення відповідного рівня життя населення чи запобігання до його різкого зниження.

Найголовніша перевага компаній зі страхування життя порівняно з НПФ та банками полягає в тому, що тільки вони сьогодні мають можливість здійснювати довічну виплату пенсій. НПФ спроможні забезпечити лише строкову пенсію, виплата якої здійснюється протягом визначеної кількості років та припиняється після закінчення такого терміну.

Проблема бідності в Україні перетворилася сьогодні на один з найважливіших чинників формування соціальної напруженості і соціальної нестабільності в суспільстві. Почали формуватися передумови, так званої хронічної, «спадкової» бідності. Таким чином, сьогоднішня бідність загрожує перетворитися і на проблему майбутнього. Високий рівень бідності серед сімей з дітьми або непрацездатними особами працездатного віку і сімей, де один з

членів має інвалідність, свідчить про недостатню ефективність підтримки найбільш соціально незахищених категорій населення. Надання соціальної допомоги і інші мери по соціальному захисту населення не завжди спрямовуються на задоволення потреб бідних або соціально незахищених категорій населення. Це призводить до неефективного використання бюджетних ресурсів. Окремі види соціальної допомоги надаються без урахування розміру доходів громадян. Як наслідок, багато домогосподарств, які не завжди потребують цієї допомоги, все ж отримують її. В той же час, соціальна допомога, що робиться домогосподарствам, які дійсно її потребують, не достатня для того, щоб задовольнити навіть найнасущніші їх потреби.

Цю проблему можна вирішити лише комплексною системою заходів, серед яких головна роль відводиться посиленню нагляду за страховою діяльністю, змінами законодавства, в тому числі і податкового.

Враховуючи вищенаведене, а також з метою недопущення критичних негативних соціально-економічних наслідків, зазначених вище, перш за все необхідні розроблення і послідовна реалізація науково обґрунтованої політики стимулювання кількісного розвитку ринку страхування життя України і якісного удосконалення його клієнтської бази.

Основними передумовами розвитку ринку страхування життя є:

- економічне зростання і підвищення добробуту населення й доходів суб'єктів господарювання;
- наявність платоспроможного попиту на страхові послуги і відповідно йому попиту продуктового ряду;
- формування сприятливих страхуванню податкового режиму зокрема й інвестиційного клімату загалом;
- удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує здійснення страхової діяльності;
- укорінення страхової культури і звички до страхування, усвідомлення економічної доцільності і необхідності страхування з боку фізичних і юридичних осіб;

- залучення стратегічних інвесторів на вітчизняний ринок страхування життя; підвищення прозорості страхового бізнесу;
- формування сприятливого іміджу страхової галузі в очах населення тощо.

Сприяти розвитку українського ринку страхування життя має насамперед держава і саме вона має: провести заходи стосовно популяризації страхування життя, які б підвищили ступінь довіри до інституту страхування загалом; запровадити умови, які б дозволили страховикам пропонувати привабливі програми нагромадження капіталу і були б доступні більш широкому загалу, а також на державному рівні приділити значну увагу розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення.

Становлення ринку страхування життя в нашій країні, подальший його успішний розвиток залежить від розширення переліку страхових послуг, підвищення їхньої конкурентоспроможності, розширення їхньої інфраструктури, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності відповідних компаній, подальшої інтеграції України у міжнародні структури, співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням, залучення ринку страхування життя до вирішення найважливіших питань соціального страхування.

ВИСНОВКИ

Дослідивши стан на ринку страхування життя України, спостерігається його незначне «пожвавлення», а населення починає проявляти більший інтерес до цього виду страхування, головною причиною чого є нинішні військові дії в нашій країні, що призводить до переоцінки життєвих пріоритетів та цінностей. Протягом 2014-2016рр. збільшувалась кількість укладених договорів страхування та сума страхових платежів. Зменшення темпів зростання страхових премій свідчить про порушення збалансованості страхової діяльності, що загрожує фінансовій стабільності страховиків, але водночас, зростання страхових виплат впливає на підвищення довіри населення до страхових продуктів, які пропонуються на ринку.

Страхування життя в Україні, ще не користується таким попитом, як в інших розвинутих країнах. Це значною мірою зумовлене неоднозначними тенденціями розвитку ринку страхування життя, відсутністю культури страхування, нестабільністю національної валюти, що зводить нанівець інвестиційну привабливість страхування, відсутність довіри до гравців фінансового ринку з боку населення.

Сучасне страхування життя цілком в змозі забезпечити українцям гідну старість і допомогу в найскладніших життєвих ситуаціях. Проте, ще багато треба зробити для його розвитку і подальшого вдосконалення, а у свідомості населення сформувати стійку і надійну модель національного страхування.

Отже, можна зробити висновок, що галузь страхування життя в Україні потрібно серйозно реформувати, враховуючи її теперішній стан, а також соціальне значення та притаманний цій галузі потужний інвестиційний потенціал. Перспективи ринку страхування життя залежатимуть не тільки від кількісного чи якісного складу ринку, а й від подальшого розвитку законодавчої бази, що регулює страховий бізнес, а також від створення сприятливої системи оподаткування компаній та інституту страхових посередників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамович В.В., Реформування галузі страхування життя в Україні [Електронний ресурс]: Адамович В. – Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua>.
2. Адамович В.В., Васильчишин О.С. Проблеми розвитку страхування життя як соціально значимого виду страхування [Електронний ресурс]: В.В. Адамович, О.С. Васильчишин. – Режим доступу : <http://forinsurer.com/public/02/11/23/118>.
3. Андросова О. Ф. Ринок страхування життя в Україні: тенденції та європейський досвід / О. Ф. Андросова // Вісник Запорізького національного університету. Серія: страхування. – Запоріжжя, 2015. – С. 60-69
4. Барсученко А. С. Податок на прибуток страховиків: основні тенденції та шляхи вдосконалення / А. С. Барсученко // журнал «Управління ризиком», № 5. – 2014 р. – С. 70–72.
5. Відлацький В. А. Тенденції та проблеми розвитку страхування життя в Україні / В. А. Відлацький, Л. А. Приступа // Економіка – погляд у майбутнє. Тенденції інноваційного розвитку економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 25-26 квіт. 2014 р.): у 3 ч. – Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2016. – Ч. 1. – С. 27-30
6. Дегтяр А. О. Державне регулювання страхової діяльності у країнах ЄС [Електронний ресурс] / А. О. Дегтяр, Р. Г. Соболев. / Національний університет цивільного захисту України. – Режим доступу: <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol1/12-18.pdf> – Назва з екрану.
7. Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР (зі змінами та доповненнями).
9. Курс України – до Європейського Союзу! [Електронний ресурс] /

Интернет-Консультант Парус. – Режим доступу :
http://consultant.parus.ua/_d.asp?r=01TAZf439bc70467f5529323c3accbeedb7ca. –
 Назва з екрану.

10. Ліга страхових організацій України; [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uainsur.com>.

11. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/strahoviy-rinok.html>

12. Офіційний веб-сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/>.

Офіційний сайт ПрАТ «МетЛайф» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.metlife.ua/uk/Individual/index.html>

13. Офіційний сайт СГ «ТАС» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sgtas.com.ua>

14. Офіційний сайт страхової компанії «PZU Україна Страхування життя» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pzu.com.ua>

15. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/files/file01345.pdf>

16. Підсумки діяльності страхових компаній за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/files/file00985.pdf>

17. Статистика [Електронний ресурс] / Фонд гарантування вкладів фізичних осіб // Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.fg.gov.ua/statystyka>. - 20.12.2017. – Назва з екрана.

18. Стецюк Т. І. Сутність страхування життя: значення, функції, ризику. // Наука й економіка. – 2015. – № 1(37). – С. 154 – 160

19. Страхування життя в Україні: шляхи вдосконалення.// Вісник ім. Т. Шевченка. Економіка. – 2016. – №(81-82).

20. Урбанович В.А. Страхування життя в Україні [Електронний ресурс] / В.А. Урбанович, Л.М. Маршук- Режим доступу: [http:// ukrlogos.in.ua/](http://ukrlogos.in.ua/) 01.12.16

21. Фисун В. І., Ярова Г. М. Страхування. Навч. посіб. – К.: Центр

учбової літератури, 2014. – 232 с.

22. Фориншурер – страхование в Украине [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>.

23. Фурман В.М. Страховой рынок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку [Електронний ресурс]: В.М. Фурман. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/injde/38207.html>.

24. Хаменко К. Проблеми ринку страхування життя в Україні / К. Хаменко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pck.kneu.edu.ua/?p=344>

25. Чала Ю. В. Ринок страхування життя в Україні: тенденції та європейський досвід.

26. Шумелда Я. Організаційні схеми та економічні механізми страхування життя/ Я.Шумелда// Страхова справа. – 2010. – №3. – С. 52-61.

27. Ярошенко С.Л. Проблеми становлення та розвитку страхового ринку життя в Україні: Економічні проблеми розвитку галузей та видів економічної діяльності / С.Л. Ярошенко, Л.В. Куделя// Формування ринкових відносин в Україні. – № 4. – 2015. – С. 42-51.

28. European Federation of Insurance Intermediaries: Annual Report 2014-2015. – Electronic source. – Mode of access: https://www.wko.at/Content.Node/branchen/t/sparte_iuc/Versicherungsmakler-und-Berater-in-Versicherungsangelegenheiten/BIPAR-annual-report-2014-2015.pdf – Назва з екрану.

29. International Assotiation of Insurance Supervisors. – Режим доступу: <http://www.iaisweb.com/>

Додаток А

Таблиця А.1 - Функції страхування життя

Функції	Зміст функції
Ризикова	здійснюється шляхом передачі страхувальником за певну плату страховій компанії матеріальної відповідальності за наслідки прояву таких страхових ризиків, як смерть застрахованої особи та повна або часткова втрата працездатності
Створення та використання страхових резервів	полягає у формуванні страховиками страхових фондів для їх подальшого перерозподілу на користь осіб, які постраждали внаслідок страхових випадків
Превентивна	забезпечує зниження страхового ризику за рахунок обмеження в договорі щодо виплат у випадку самогубства та зі страхових випадків, які відбулися в стані алкогольного і наркотичного сп'яніння. Водночас превентивна функція страхування життя виявляється на етапі укладення договору страхування життя шляхом проведення медичного андерайтингу
Інвестиційна	реалізується шляхом інвестування сформованих страхових резервів в економіку країни
Функція заощадження	проявляє себе в тому, що компанії зі страхування життя здійснюють зберігання та повернення коштів своїх клієнтів. Завдяки цій функції особа за рахунок щорічних посильних внесків може заощадити значну суму коштів, необхідну для реалізації планів у чітко визначений час в майбутньому – пенсія, навчання дитини, придбання будинку і т. д.
Функція створення доходу	відображається у виплаті страхувальникам доходу, отриманого страховиком за результатами його інвестиційної діяльності
Кредитна	полягає у тому, що страхова компанія з коштів сформованих страхових резервів здійснює кредитування страхувальників в межах викупної суми за договором страхування життя, а також іпотечне кредитування
Функція збереження	забезпечує збереження коштів страхувальника, необхідних для внеску страхових премій, шляхом скорочення нераціональних витрат та сприяє довгостроковому фінансовому плануванню

Додаток Б

Рисунок Б.1 - Основні види страхування життя

Додаток В

Таблиця В.1 - Страхові продукти СК «ТАС – Life»

Деталі програми	Страховий продукт		
	«Формула здоров'я»	«ТАС – Накопичення»	«ТАС – Пенсія»
Мета програми	Якісна фінансова підтримка бюджету родини у разі втрати годувальника, а також за настання непередбачених подій у його житті, таких як травмування або тяжке захворювання, стійка непрацездатність або хірургічне втручання.	Накопичення капіталу до визначеного договором страхування віку з одночасною фінансовою підтримкою Застрахованої особи та/або її родини за настання подій, які визначені програмою.	Надання можливості клієнту отримувати гарантований дохід за досягнення визначеного договором страхування віку у вигляді регулярних страхових виплат (ануїтетів) впродовж обумовленого періоду часу або всього його життя.
Страхові випадки	- смерть застрахованої особи; - смерть застрахованої особи внаслідок нещасного випадку; - смерть застрахованої особи внаслідок ДТП; - настання критичного захворювання; - встановлення інвалідності категорії «дитина-інвалід» (або I–III групи) внаслідок нещасного випадку; - інвалідність застрахованої особи; - хірургічне втручання; - госпіталізація; - тимчасова або стійка втрата загальної працездатності внаслідок нещасного випадку.	- дожиття; - смерть застрахованої особи; - смерть застрахованої особи внаслідок нещасного випадку; - смерть застрахованої особи внаслідок ДТП; - настання критичного захворювання; - встановлення інвалідності категорії «дитина-інвалід» (або I–III групи) внаслідок нещасного випадку; - інвалідність застрахованої особи; - хірургічне втручання; - госпіталізація; - тимчасова або стійка втрата загальної працездатності внаслідок нещасного випадку.	- дожиття застрахованої особи до закінчення періоду між початком дії договору страхування і початком страхових виплат (ануїтетів) - смерть застрахованої особи в період між початком дії договору страхування і початком страхових виплат (ануїтетів).
Термін дії договору	1–10 років	10–20 років	5–62 роки

Продовження таблиці В.1

Мінімальний розмір страхових внесків	Для застрахованих осіб віком від 18 до 60 років: <i>під час страхування від нещасного випадку та хвороби:</i> - щорічно – 1 500 грн.; - раз у півроку – 800 грн.; <i>під час страхування від нещасного випадку:</i> - щорічно – 800 грн.; - раз у півроку – 400 грн. Для застрахованих осіб віком від 3 до 17 років: - щорічно - 400 грн.	- щорічно – 3 000 грн. або еквівалент у валюті страхування; - раз у півроку – 1 700 грн. або еквівалент у валюті страхування; - щоквартально – 900 грн. або еквівалент у валюті страхування; - одноразово – 10 000 грн. або еквівалент у валюті страхування.	- щоквартально – 1 000 грн.; - раз на півроку – 2 000 грн. або 200 у. о. (доларів США або євро); - щорічно – 4 000 грн. або 400 у. о. (доларів США або євро); - одноразово – 30 000 грн. або 4 000 у. о. (доларів США або євро).

Додаток Г

Таблиця Г.1 - Страхові продукти ПрАТ «МетЛайф»

Деталі страхування	Страховий продукт		
	«Життя Плюс»	«Капітал»	«Мій лікар»
Мета програми	Добровільне страхування життя, що забезпечує страхове покриття, необхідне, щоб захистити родину та близьких людей від негативних наслідків непередбачуваних подій у житті, допоможе їм підтримувати звичний рівень життя	Надійне накопичення капіталу разом із безпечним інвестуванням коштів надають змогу отримати додаткове пенсійне забезпечення	Забезпечує страхове покриття на випадок госпіталізації, хірургічного втручання, тимчасової непрацездатності, а також тілесних ушкоджень, переломів та опіків, в той момент, коли це необхідно.
Страхові випадки	- смерть внаслідок хвороби; - смерть внаслідок нещасного випадку; - діагностування одного з 7-ми критичних захворювань; - дожиття до закінчення строку дії договору	- дожиття до певного віку або на певний строк; - смерть; - на випадок хірургічного втручання та/або госпіталізації внаслідок НВ; - на випадок тілесних ушкоджень внаслідок НВ; - на випадок переломів та/або опіків внаслідок НВ	- страхування на випадок смерті або до певного віку (зі страхова сума 50 грн.)
Термін дії договору	15 років	10-25 років	- для дорослих: 10-25 років - для дітей: 10-20 років
Мінімальний розмір страхових внесків	515 грн	4 000 грн	- для дорослих: 200 грн. (для юридичних осіб 250 грн.) - для дітей: 400 грн.

Додаток Д

Таблиця Д.1 - Страхові продукти СК «РЗУ Україна Страхування життя»

Деталі страхування	Страховий продукт			
	«Престиж»	«Талісман»	«Моя дитина»	«Рантьє»
Мета програми	Забезпечити повноцінний страховий захист на всі випадки життя. Накопичити кошти на серйозну покупку.	Забезпечити максимальний страховий захист на всі випадки життя. Отримати гідне пенсійне забезпечення.	Накопичити кошти для забезпечення своїй дитині "путівку в життя". Разом з тим, надати повноцінний страховий захист і дитині, і батькам.	Накопичити кошти або забезпечити позитивну додаткову пенсію.
Страхові випадки	- дожиття до закінчення дії договору; - травма; - непрацездатність в результаті НВ (інвалідність III гр.); - непрацездатність в результаті хвороби (інвалідність I або II гр.); - відхід з життя в результаті хвороби; - відхід з життя в результаті НВ	- дожиття до закінчення дії договору; - травма; - відхід з життя	- дожиття дитини до закінчення дії договору; - травма дитини; - непрацездатність страхувальника (інвалідність I або II гр.) з будь-якої причини; - відхід з життя страхувальника з будь-якої причини	- досягнення застрахованою особою віку, вказаного в договорі; - відхід з життя в результаті хвороби і період накопичення; - відхід з життя в результаті НВ в період накопичення; - відхід з життя страхувальника з будь-якої причини в гарантованому періоді виплат
Термін дії договору	10-50 років	10-50 років	10 років	10-45 років
Розмір страхових внесків	- мінімальний – 4 000 грн - максимальний – без обмежень	- мінімальний – 4 000 грн. - максимальний – без обмежень	- мінімальний – 4 000 грн - максимальний – без обмежень	- мінімальний – 4 000 грн - максимальний – без обмежень - періодичність сплати - щорічно

Додаток Е

Таблиця Е.1 – Аналітичне вирівнювання динамічних рядів обсягу чистих надходжень страхових платежів зі страхування життя, млн. грн.

Рік	Фактичні чисті страхові платежі	Номер року	Розрахункові величини		Вирівняні страхові платежі	Відхилення факт. даних від вирівняних	$(Y - Y_{теор})^2$
n	y	t	t^2	$t*y$	$Y_{теор}=a+b*t$	$Y-Y_{теор}$	
2008	1095,3	-4	16	-4381,2	771,9	323,4	104609,1
2009	826,9	-3	9	-2480,7	1011,2	-184,3	33969,6
2010	905,9	-2	4	-1811,8	1250,6	-344,7	118783,6
2011	1346,3	-1	1	-1346,3	1489,9	-143,6	20618,6
2012	1809,5	0	0	0	1729,2	80,3	6442,7
2013	2476,7	1	1	2476,7	1968,6	508,1	258191,0
2014	2159,8	2	4	4319,6	2207,9	-48,1	2315,2
2015	2186,6	3	9	6559,8	2447,3	-260,7	67942,8
2016	2756,1	4	16	11024,4	2686,6	69,5	4830,3
-	15563,1	0	60	14360,5	15563,1	0,0	617702,9

Таблиця Е.2 – Аналітичне вирівнювання динамічних рядів обсягу чистих страхових виплат зі страхування життя, млн. грн.

Рік	Фактичні чисті страхові виплати	Номер року	Розрахункові величини		Вирівняні страхові виплати	Відхилення факт. даних від вирівняних	$(Y - Y_{теор})^2$
n	y	t	t^2	$t*y$	$Y_{теор}=a+b*t$	$Y-Y_{теор}$	
2008	37,7	-4	16	-150,8	-41,1	78,8	6204,5
2009	62,7	-3	9	-188,1	13,5	49,2	2420,5
2010	48,4	-2	4	-96,8	68,1	-19,7	387,0
2011	65,7	-1	1	-65,7	122,6	-56,9	3242,3
2012	82,1	0	0	0	177,2	-95,1	9046,1
2013	149,2	1	1	149,2	231,8	-82,6	6819,6
2014	239,2	2	4	478,4	286,4	-47,2	2223,2
2015	491,6	3	9	1474,8	340,9	150,7	22704,1
2016	418,3	4	16	1673,2	395,5	22,8	520,2
-	1594,9	0	60	3274,2	1594,9	0,0	53567,7

Додаток Є

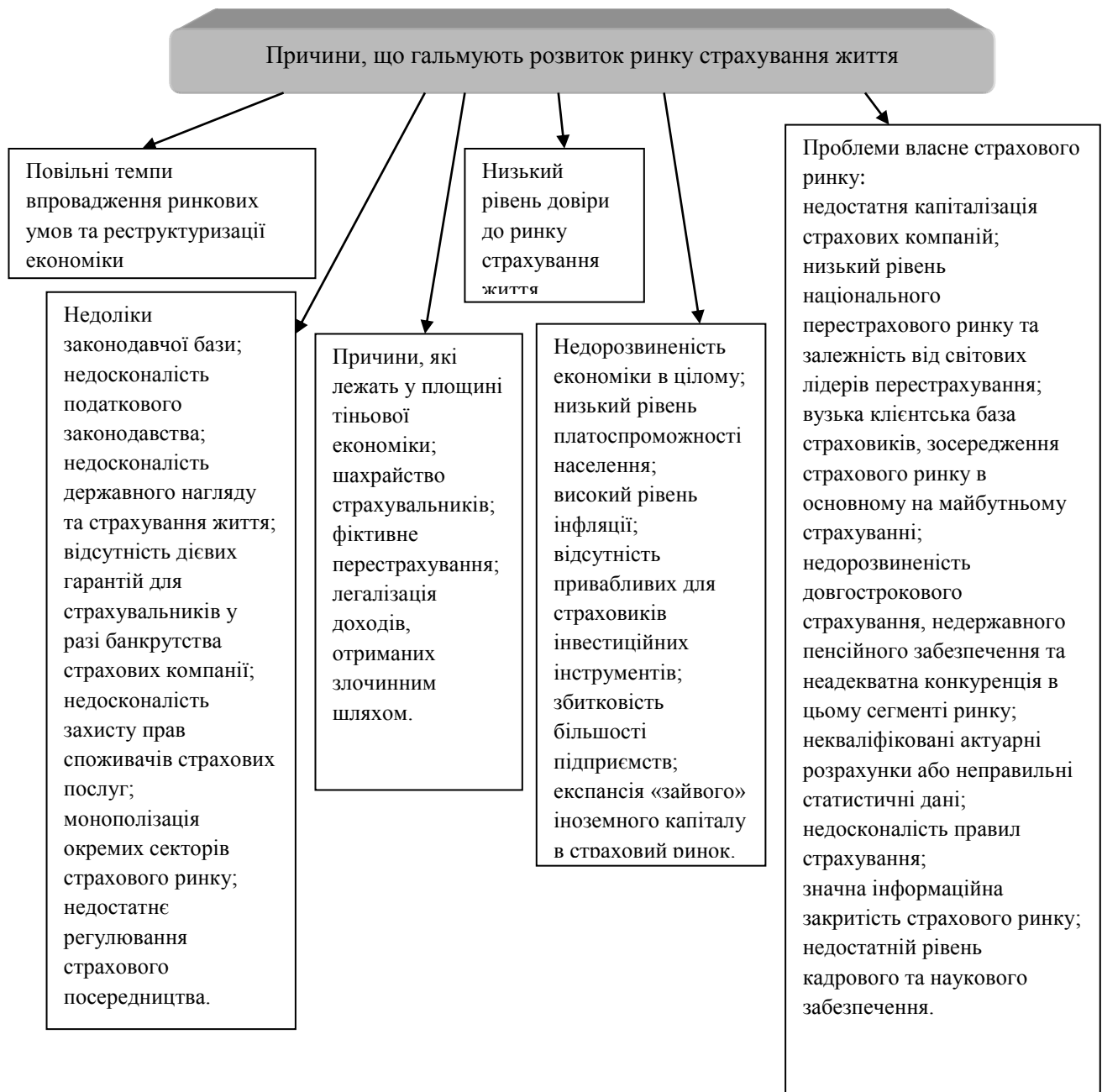

Рисунок Є.1 - Причини, що гальмують розвиток ринку страхування життя